Evaluatie experiment ‘cross-over kwalificaties’

Voortgangsrapportage 2020

Evaluatie experiment ‘cross-over kwalificaties’

Voortgangsrapportage 2020

Consortium 2B MBO

Aan de totstandkoming van deze rapportage is een bijdrage geleverd door:
Erik Keppels, Maarten Wolbers (KBA Nijmegen)

KBA Nijmegen

KBA Nijmegen
Toernooiveld 9
6525 ED Nijmegen
Tel. 024- 382 32 40 / info@kbanijmegen.nl

Evaluatie experiment 'cross-over kwalificaties'
Voortgangsrapportage 2020. Consortium 2B MBO

ISBN 978-94-92743-33-6
NUR .840

Foto omslag: Can Stock Photo - michaeljung

© 2020 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen. No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Deze publicatie maakt deel uit van het door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek gefinancierde onderzoeksprogramma Evaluatie van twee beleidsinterventies in het MBO: inwerkingtreding wet 'Doelmatige leerwegen' en herziening kwalificatiestructuur.

NRO-projectnummer: 405-15-425

Inhoud

Managementsamenvatting 5

Hoofdstuk 1
Inleiding 7
1.1 Achtergronden 7
1.2 Onderzoeksvragen 8
1.3 Onderzoeksaanpak beginmeting 11

Hoofdstuk 2
Aangevraagde cross-over kwalificaties 13
2.1 Aanvragen, afwijzingen/intrekkingen en goedkeuringen voor s chooljaar 2017/18, 2018/19 en 2019/20 13
2.2 Aantal deelnemende studenten 17

Hoofdstuk 3
Procedure en implementatie 21
3.1 Aanvraagprocedure en beoordelingsproces 21
3.2 Implementatie: van idee naar aanvraag en van papier naar praktijk 22

Hoofdstuk 4
Conclusies 25

Bijlage 1 – Beoordelingscriteria cross-over kwalificatie bij ingangstoets 28
Bijlage 2 – Werkwijze aanvraagprocedure en beoordelingsproces 31

Managementsamenvatting

Cross-over kwalificaties zijn nieuwe kwalificaties in het mbo, bestaande uit delen van bestaande kwalificaties uit twee of meer verschillende opleidingsdomeinen. De cross-over kwalificaties zijn een experiment dat duurt van 1 augustus 2017 tot en met 31 juli 2025. Gedurende deze periode monitort en evalueert het consortium 2B MBO (bestaande uit de onderzoeksinstituten KBA Nijmegen en ResearchNed) het experiment. De evaluatie beantwoordt twee hoofdvragen: 1. In welke mate is er behoefte aan cross-over kwalificaties op de arbeidsmarkt, bij studenten en bij onderwijsinstellingen?; 2. Is de wijze waarop de cross-over kwalificaties tot stand komen doelmatig? Jaarlijks wordt gerapporteerd, te weten in vier 'lichte' kwantitatief-beschrijvende voortgangsrapportages (2020, 2022, 2023, 2024) en drie 'zware' evaluatieve rapportages (beginmeting 2019, tussenmeting 2021 en eindmeting 2025).

In de voorliggende voortgangsrapportage 2020 is weergegeven dat de eerste drie aanvraagrondes een totaal van 52 combinaties van mbo-instelling/cross-over kwalificatie hebben opgeleverd, verspreid over 22 verschillende cross-over kwalificaties en 24 mbo-instellingen. Een vooruitblik op de lopende vierde aanvraagronde leert dat het aantal combinaties van mbo-instelling/cross-over kwalificatie verdubbeld gaat worden. Het sterk toenemende aantal aanvragen voor deelname aan het experiment cross-overs heeft voor een belangrijk deel te maken met de verspreiding van positieve signalen tussen de instellingen over ontwikkelde cross-over kwalificaties. Verreweg het grootste aantal aanvragen in de derde en vierde ronde hebben betrekking op reeds ontwikkelde cross-overs.

Het experiment cross-over kwalificaties valt in de smaak bij mbo-instellingen, omdat zij op een relatief snelle wijze kunnen voldoen aan actuele arbeidsmarktontwikkelingen. De voorwaarde dat een cross-over uit delen van bestaande kwalificaties moet bestaan, draagt in belangrijke mate bij aan het snel kunnen ontwikkelen van een cross-over kwalificatie. Dat de ontwikkelde kwalificatie door deze voorwaarde niet voor de volle honderd procent past bij de inhoud van het cross-sectorale beroep wordt – gezien het belang van snelheid – voor lief genomen.

De aanvraagprocedure in het algemeen en in het bijzonder de inhoudelijke ondersteuning door SBB, de mogelijkheid van een verkorte procedure en de duidelijkheid van het aanvraagformulier, bijbehorende handleiding en gestelde voorwaarden worden gewaardeerd. Het beoordelingsproces verloopt na een stroef begin inmiddels redelijk soepel, op een incident zo af en toe na. De snelheid van het gehele proces ervaren de meeste betrokkenen als goed en de bijbehorende administratieve lasten worden doorgaans als redelijk gezien. Desondanks blijft een spoedige besluitvorming van een aanvraag van groot belang, zodat de mbo-instelling aan de slag kan met de ontwikkeling van het curriculum en met de werving van leerbedrijven/stageplekken en van studenten. Met name voor het werven van studenten is snelle besluitvorming gewenst, te meer de deadline voor besluitvorming gelijk is aan die waarop studenten zich dienen aan te melden voor een opleiding (1 april). Mbo-instellingen zijn er dan ook bij gebaat om ruimschoots voor 1 april te weten waar ze aan toe zijn. Het is de mbo-instellingen aan te raden om een aanvraag eerder en ruimschoots voor de deadline van 15 september in te dienen, zodat zij niet in tijdnood komen bij eventuele vertraging of stroperigheid verderop in het proces.

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Achtergronden

Cross-over kwalificaties zijn nieuwe kwalificaties in het mbo, bestaande uit delen van bestaande kwalificaties uit twee of meer verschillende opleidingsdomeinen. De cross-over kwalificaties zijn een experiment dat duurt van 1 augustus 2017 tot en met 31 juli 2025. Voor vierjarige opleidingen kan tot uiterlijk 15 september 2020 een aanvraag worden ingediend (start in schooljaar 2021/22), voor driejarige opleidingen tot uiterlijk 15 september 2021 (start in schooljaar 2022/23) en voor tweejarige opleidingen tot uiterlijk 15 september 2022 (start in schooljaar 2023/24).

De voorwaarden voor deelname aan het experiment en het ontwikkelen van een cross-over kwalificatie zijn:

- alleen bedoeld voor opleidingen mbo-niveau 2 tot en met 4 (m.u.v. specialistenopleidingen);
- de opleiding bestaat nog niet;
- een onderwijsinstelling mag maximaal tien experimentele opleidingen aanbieden;
- de cross-over kwalificatie is opgebouwd uit delen van bestaande kwalificaties uit twee of meer opleidingsdomeinen;
- de Inspectie van het Onderwijs (hierna: Inspectie) heeft geen tekortkomingen geconstateerd bij een bij de aanvraag betrokken opleidingsdomein;
- de opleiding doet niet mee aan de experimenten 'doorlopende leerlijnen vmbo-mbo' of 'gecombineerde leerwegen bol-bbl'.

Een cross-over kwalificatie mag alleen door de onderwijsinstellingen aangeboden worden als de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) daarvoor een beschikking heeft afgegeven. Er is een speciale procedure voor de totstandkoming van een cross-over kwalificatie ontwikkeld. Deze procedure behandelt het proces van indienen van aanvraag tot het ontvangen van een beschikking.

Het experiment cross-over kwalificaties heeft ten doel het mogelijk te maken dat onderwijsinstellingen in samenwerking met het bedrijfsleven snel kunnen inspelen op opkomende, cross-sectorale beroepen op de arbeidsmarkt met een nieuwe kwalificatie die bestaat uit delen van bestaande kwalificaties uit twee of meer opleidingsdomeinen. Door beter in te kunnen spelen op arbeidsmarktontwikkelingen wordt tegemoetgekomen aan de vraag vanuit het bedrijfsleven, in het bijzonder ten aanzien van innovatieve, opkomende cross-sectorale beroepen en kunnen deelnemers worden opgeleid voor beroepen van morgen. Uit het experiment zal blijken of er behoefte is aan cross-over kwalificaties en of er aanleiding is om de mogelijkheid daartoe structureel te regelen. Daarnaast zullen uit dit experiment lessen worden getrokken die van grote waarde kunnen zijn bij de beleidsvorming en besluitvorming over de toekomst van het mbo-stelsel. Het gaat dan onder meer om lessen over de wijze van totstandkoming van kwalificaties en de daarbij betrokken partijen.

Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) heeft het consortium 2B MBO (KBA Nijmegen en ResearchNed) de opdracht gegeven het experiment tot en met 2025 te monitoren en te evalueren. Over de evaluatie wordt jaarlijks gerapporteerd, te weten in drie 'zware' rapportages (metingen in onderstaand overzicht) en vier 'lichte' voortgangsrapportages:

- 2019: beginmeting
- 2020: voortgangsrapportage
- 2021: tussenmeting
- 2022: voortgangsrapportage
- 2023: voortgangsrapportage
- 2024: voortgangsrapportage
- 2025: eindmeting

De voortgangsrapportages zijn vooral kwantitatief-beschrijvend van aard. De metingen zijn meer evaluatief van aard, waarbij aanvullend op de inhoud van voortgangsrapportages ook effecten worden beschreven en onderzoeksvragen beantwoord.

De minister van OCW evalueert het experiment in 2021, zo valt te lezen in artikel 18 van het 'Besluit experiment cross-over kwalificaties' (Besluit van 8 juli 2016, Staatsblad 287). De informatie in de tussenmeting in 2021 wordt hiervoor benut. In de Nota van Inlichtingen bij het Besluit wordt in relatie tot artikel 18 nader toegelicht: *"De experimentele opleidingen kunnen weliswaar lopen tot 1 augustus 2025, maar naar verwachting zullen voldoende cohorten eerder zijn doorlopen, op een zodanig tijdstip dat de resultaten ervan kunnen worden meegenomen in de evaluatie. Uit de evaluatie zal blijken of het wenselijk is om cross-over kwalificaties structureel mogelijk te maken en ook of, naast de reguliere, thans bestaande route om tot een kwalificatie te komen, een versnelde route wenselijk is, naar het voorbeeld van de totstandkoming van cross-over kwalificaties".*

In de rapportage van de beginmeting zijn de – in de schooljaren 2017/18 en 2018/19 – aan het experiment deelnemende onderwijsinstellingen, opleidingen en aantallen studenten getoond, en is uitgebreid gerapporteerd over de totstandkoming van cross-over kwalificaties, over gevolgen voor het opleidingsaanbod en over de arbeidsmarktrelevantie van cross-over kwalificaties. De evaluatieve aard van de beginmeting komt terug bij de rapportage van de tussenmeting in 2021. De onderhavige rapportage brengt de voortgang van het experiment bondig en kwantitatief-beschrijvend in beeld. Daarbij wordt vooral ingegaan op de nieuwe aanvragen die zijn gedaan voor cross-overs ten behoeve van start in schooljaar 2019/20. Zowel kerncijfers (aantal aanvragen, welke domeinen, welke instellingen, aantal studenten) als het ontwikkel- en implementatietraject (voorbereiding op aanvraag, verloop aanvraagprocedure en beoordelingsproces, ontwikkeling opleiding) komen aan bod.

1.2 Onderzoeksvragen

Het doel van de meerjarige evaluatie is te onderzoeken of er behoefte is aan cross-over kwalificaties en de daarop gebaseerde opleidingen en of de daarvoor neergelegde procedure om deze tot stand te brengen, doelmatig is.

Voor de evaluatie zijn twee hoofdvragen geformuleerd:

1. In welke mate is er behoefte aan cross-over kwalificaties op de arbeidsmarkt, bij studenten en bij onderwijsinstellingen?
2. Is de wijze waarop de cross-over kwalificaties tot stand komen doelmatig?

Een doelmatige wijze/procedure kan verwijzen naar doeltreffendheid (bereik je met de procedure wat je ermee wilt bereiken?) en naar efficiëntie (bereik je datgene met zo min mogelijk inspanning?). In het kader van de tweede onderzoeksvraag gaan doeltreffendheid en efficiëntie hand in hand, aangezien het doel van de speciale procedure voor cross-over kwalificaties juist is om snel en efficiënt een kwalificatie te kunnen ontwikkelen.

De hoofdvragen van de evaluatie zijn onderstaand in subvragen uiteengezet. De subvragen zijn in drie categorieën ingedeeld: gericht op de implementatie van het experimenten (A), effecten van het experiment (B) en verklaring van de effecten (C).

A. Implementatie: ontwikkeling van het aanbod aan cross-over kwalificaties

1. Hoeveel aanvragen door onderwijsinstellingen voor deelname aan het experiment cross-over kwalificaties zijn er? Om wat voor instellingen gaat het (bekostigd/niet-bekostigd, type, omvang, regio)? Zijn er andere instellingen betrokken en, zo ja, welke?
2. Hoeveel aanvragen worden uiteindelijk goedgekeurd? Hoeveel aanvragen worden afgewezen? Op welk moment in het beoordelingsproces en op grond waarvan (om welke redenen) worden aanvragen afgewezen?
3. (vanaf 2e aanvraagtijdvak) Hoeveel aanvragen door onderwijsinstellingen voor deelname aan het experiment cross-over kwalificaties zijn er voor bestaande cross-over kwalificaties? Om wat voor instellingen gaat het (bekostigd/niet-bekostigd, type, omvang, regio)?
4. Voor welke cross-over kwalificaties worden aanvragen ingediend? Uit welke opleidingsdomeinen, kwalificaties en delen van kwalificaties wordt respectievelijk geput? Welke combinaties worden gemaakt? Wat is het niveau? Wat is de opleidingsduur? In welke leerwegen wordt de cross-over kwalificatie aangeboden? Is het een andere invulling van bestaande kwalificaties of zijn de cross-over kwalificaties echt nieuw? Zijn ze landelijk toepasbaar? Zijn ze ter vervanging van achterhaalde kwalificaties?
5. Hoeveel bedrijven zijn betrokken bij aanvragen voor deelname aan het experiment cross-over kwalificaties? Op welke manier wordt samengewerkt (bijvoorbeeld: arbeidsmarktrelevantie bepalen, samenstellen kwalificatie, praktijkplaatsen aanbieden)? Om wat voor bedrijven gaat het (sector, omvang)?
6. Zijn er knelpunten in de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven bij de aanvraag voor deelname aan en opleidingen in het experiment cross-over kwalificaties en, zo ja, welke?
7. Hoeveel onderwijsinstellingen beginnen in het studiejaar na aanvraag met de opleiding? Zo niet, wat zijn hiervan de redenen?
8. Wat is de doorlooptijd (gemiddeld, snelst, traagst) van de stappen in het beoordelingsproces?
9. Hoe beoordelen onderwijsinstellingen de aanvraagprocedure en het proces voor de totstandkoming van cross-over kwalificaties? Wat gaat volgens hen goed? Wat kan volgens hen beter? Bevat de procedure volgens de instelling onnodige administratieve lasten?
10. Hoe beoordelen onderwijsinstellingen de inhoudelijke ondersteuning door de Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (hierna: SBB) bij de totstandkoming van cross-over kwalificaties? Wat gaat er volgens hen goed en wat kan volgens hen beter?

11. Hoe beoordelen de bij de uitvoering betrokken organisaties (SBB, DUO, Inspectie, ministerie van OCW, mbo-instellingen) de aanvraagprocedure en het proces voor de totstandkoming van cross-over kwalificaties? Wat gaat volgens hen goed? Wat kan volgens hen beter?
12. Zijn er volgens SBB verbeterpunten voor wat betreft de procedure van totstandkoming van cross-over kwalificaties en zo ja, welke?
13. Welke keuzes maken onderwijsinstellingen in het al dan niet aanbieden van cross-over kwalificaties? En waarom?
14. Welke keuzes maken onderwijsinstellingen als het gaat om de organisatie en inrichting van onderwijs in de cross-over kwalificatie? Wijkt dit af van de keuzes in de oorspronkelijke kwalificaties waaruit de cross-over kwalificatie is opgebouwd? Bijvoorbeeld: zoekt men gezamenlijkheid op met onderwijsmateriaal en examinering? En wat gebeurt er binnen de instellingen: komen er nieuwe, cross-sectorale teams?

B. Effecten experiment cross-over kwalificaties: kwantitatieve monitoring

1. Hoeveel studenten aan cross-over kwalificaties zijn er geraamd in de goedgekeurde aanvragen? Hoeveel studenten nemen feitelijk deel aan cross-over kwalificaties? Om wat voor studenten gaat het (leeftijd, geslacht, studieachtergrond)? Hoeveel studenten beginnen meteen in een cross-over kwalificatie en hoeveel studenten stappen over naar een cross-over kwalificatie vanuit een reguliere opleiding? Is er terugval naar andere kwalificaties nodig? Om hoeveel studenten gaat het? En waarom is deze terugval nodig?
2. Wat is de studievoortgang en het diplomasucces van studenten in de cross-over kwalificaties? Zijn er voldoende praktijkplaatsen en zijn deze van voldoende kwaliteit? Wat is de uitstroom (naar de arbeidsmarkt, met en zonder diploma) en de doorstroom (naar vervolgonderwijs) van studenten in de cross-over kwalificaties? Hoe verhoudt zich dit tot de studievoortgang en het diplomasucces van studenten in de bestaande kwalificaties (waaruit de cross-over kwalificaties zijn opgebouwd)?

C.Verklarende evaluatie: kwalitatieve monitoring effecten

1. Wat zijn de redenen voor aanvragende onderwijsinstellingen om deel te nemen aan het experiment cross-over kwalificaties? Zowel wat betreft vraag (ontwikkelingen op de arbeidsmarkt) als qua aanbod (noodzaak voor een cross-over kwalificatie in plaats van bestaande kwalificaties/keuzedelen).
2. Wat zijn de redenen voor deelnemende bedrijven om betrokken te zijn bij het experiment cross-over kwalificaties? Zijn deze gerelateerd aan de ervaren ‘gap’ van bedrijven in de bestaande kwalificaties? En zoeken zij daarom samenwerking met onderwijsinstellingen om nieuwe cross-over kwalificaties vorm te geven?
3. Wat zijn de redenen voor deelnemende studenten om te kiezen voor een opleiding op basis van een cross-over kwalificatie? Is deelname selectief naar prestaties op vooropleiding (vmbo of mbo)?
4. Sluit volgens de instelling de vormgegeven cross-over kwalificatie aan op het beroep waarvoor de kwalificatie is bedoeld? Zo niet, wat zijn de knelpunten?
5. Hoe hebben studenten de opleiding op basis van een cross-over kwalificatie ervaren? Wat ging volgens hen goed? En wat kan volgens hen beter? Hoe ervaren zij de aansluiting op de arbeidsmarkt?
6. Blijft het civiel effect van de cross-over kwalificatie voldoende gewaarborgd?

1.3 Onderzoeksaanpak beginmeting

Voor de evaluatie van het experiment cross-over kwalificaties worden via diverse lijnen gegevens verzameld. Een deel daarvan wordt alleen ten behoeve van de metingen/evaluaties in 2021 en 2025 uitgevoerd, namelijk de enquête onder niet-participerende mbo-instellingen, de casestudies en de focusgroep met stakeholders. Ten behoeve van onderhavige voortgangsrapportage zijn gegevens verzameld door:

a. Documenten- en data-analyse
b. Telefonische interviews met – in schooljaar 2019/20 – nieuw participerende combinaties van instelling en cross-over kwalificatie

Ad a.) Documenten- en data-analyse

Via DUO (DUS-I) is de lijst van beschikkingen inclusief afwijzingen, aanvraagformulieren en samenwerkingsovereenkomsten verkregen. Tevens zijn instroomgegevens uit het Basisregister Onderwijs (BRON) verkregen om de deelname en leerloopbaan van studenten te kunnen volgen. Beschrijvingen van cross-over kwalificaties zijn van de website van SBB gehaald.

Ad b.) Telefonische interviews met - in schooljaar 2019/20 - nieuw participerende combinaties van instelling en cross-over kwalificatie

Met iedere deelnemende combinatie van mbo-instelling en cross-over kwalificatie die een aanvraag heeft gedaan ten behoeve van start in schooljaar 2019/20 is een telefonisch interview afgenomen met de opleidingsmanager (of projectleider) van de cross-over kwalificatie. Met de interviews is informatie verkregen over onder meer de aanvraagprocedure, de totstandkoming van de cross-over kwalificatie, de samenwerking met bedrijven en de inrichting van de cross-over kwalificatie.

Hoofdstuk 2

Aangevraagde cross-over kwalificaties

Dit hoofdstuk beschrijft welke instellingen voor welke cross-over kwalificaties een aanvraag hebben ingediend in de eerste drie aanvraagrondes. Goedgekeurde aanvragen uit de derde ronde kunnen starten in schooljaar 2019/20. Van alle goedgekeurde aanvragen is bekeken hoeveel studenten aan deze cross-overs deelnemen tot en met 2019/20. Specifiek voor de cross-over Servicemedewerker is de ontwikkeling van het aantal studenten in verwante kwalificaties sinds 2015/16 nagegaan, zowel bij de roc's die deze cross-over aanbieden als in het gehele mbo (om na te gaan of de introductie van de cross-over gepaard gaat met een afname van het aantal studenten in verwante opleidingen?).

2.1 Aanvragen, afwijzingen/intrekkingen en goedkeuringen voor schooljaar 2017/18, 2018/19 en 2019/20

Aanvragen en afwijzingen/intrekkingen

In de beginmeting is gerapporteerd dat 31 aanvragen voor deelname aan het experiment cross-over kwalificaties zijn gedaan in de eerste twee aanvraagrondes (start vanaf schooljaren 2017/18 en 2018/19). In de derde aanvraagronde zijn 35 aanvragen gedaan (start vanaf schooljaar 2019/20). In de eerste twee aanvraagrondes zijn drie aanvragen door de mbo-instellingen zelf ingetrokken en zijn vier aanvragen afgewezen. In de derde aanvraagronde zijn er in totaal vier ingetrokken (een daarvan was eerst *on hold*), twee afgewezen en staat er één on hold. Het gaat om de volgende zeven aanvragen.

- De Allround dansprofessional van Albeda College en de Medewerker Menswear en Tailoring van ROC van Amsterdam & MBO College Hilversum in eerste instantie on hold gezet en doorgeleid naar de Commissie Macrodoelmatigheid mbo (CMMBO). De eerste staat nog steeds on hold (stand van zaken maart 2020) en de laatste is buiten behandeling gesteld. Buiten behandeling wil in dit geval zeggen dat de betreffende instelling de aanvraag heeft ingetrokken. Mogelijk wordt een herziene aanvraag voor een volgende ronde voorbereid.
- ROC Tilburg heeft aanvragen gedaan voor de Foodretail & hospitality expert en Foodretail & hospitality specialist. De eerste aanvraag is afgewezen, vanwege enerzijds de aard van de opleiding en anderzijds de overlap met de bestaande cross-over kwalificatie Food specialist. Volgens de Toetsingskamer SBB heeft aanvrager onvoldoende aangetoond dat er in de regio behoefte is aan deze cross-over en dat de beoogde opleiding niet breed toeleidend is voor de arbeidsmarkt. Daarnaast zou sprake zijn van ondoelmatige overlap met de bestaande cross-over Food specialist. De kleine verschillen tussen de beoogde en bestaande cross-over zijn volgens SBB te klein om de aanvraag te honoreren en zijn te overbruggen door de beoogde opleiding als cross-over Food specialist met een passend keuzedeel aan te bieden. Naar aanleiding hiervan heeft aanvrager medio maart 2019 een verkorte aanvraag ingediend voor de bestaande cross-over Food professional. De tweede aanvraag heeft aanvrager ingetrokken en daarvoor in de plaats is medio maart 2018 een verkorte aanvraag ingediend voor de bestaande cross-over Food specialist. Beide verkorte aanvragen zijn toegekend, ook nog in dezelfde derde aanvraagronde.

- Eén nieuwe aanvraag (Coördinator Actieve Beroepen van ROC van Amsterdam) is door aanvrager zelf ingetrokken. Deze is buiten behandeling voor de derde aanvraagronde en kan weer meedoen in de vierde aanvraagronde.
- Bij twee nieuwe aanvragen (Sportmarketing, Management & Events van Zadkine en Herenkapper-barbier van ROC van Twente) heeft SBB verzocht om uitwerking, waar niet op is gereageerd. Deze zijn buiten behandeling voor de derde aanvraagronde en kunnen weer meedoen in de vierde aanvraagronde.

Bij elkaar genomen zijn er in de eerste drie aanvraagrondes 66 aanvragen gedaan, waarvan zeven ingetrokken en zes afgewezen en één on hold. Overzicht 2.1 laat de mogelijke redenen van afwijzing zien en tevens om welke reden de zes aanvragen zijn afgewezen.

Overzicht 2.1 – Reden van afwijzing bij aanvraag cross-over kwalificatie (aanvraagrondes 1-3)

1	De cross-over kwalificatie is opgebouwd uit delen van bestaande kwalificaties uit hetzelfde opleidingsdomeinen.	1x
2	De cross-over kwalificatie bevat niet het geheel van bekwaamheden of de cross-over kwalificatie kent geen inhoudelijke samenhang.	
3	De cross-over kwalificatie is niet noodzakelijk, want kan worden vormgegeven op basis van een bestaande kwalificatie of bestaande cross-over kwalificatie of met keuzedelen.	2x
4	De cross-over kwalificatie heeft geen arbeidsmarktrelevantie.	
5	De experimentele opleiding is geen opleiding als bedoeld in artikel 7.2.2, eerste lid, onder b tot en met d, van de wet, die wordt aangeboden in de beroepsopleidende leerweg of de beroepsbegeleidende leerweg.	
6	De experimentele opleiding is betrokken bij een experiment doorlopende leerlijnen vmbo-mbo 2014–2022 of experiment beroepsopleiding gecombineerde leerwegen bol-bbl.	
7	De keuzedelen vallen samen met een of meer onderdelen van de cross-over kwalificatie.	
8	De instelling heeft geen samenwerkingsovereenkomst afgesloten met een of meer bedrijven.	
9	Een instelling neemt al met 10 experimentele opleidingen deel aan het experiment.	
10	De instelling voorziet niet in een terugvaloptie, waardoor studenten tussentijds kunnen uitstromen naar een andere verwante opleiding.	
11	De Inspectie heeft geconstateerd dat de instelling, die een cross-over kwalificatie aanvraagt, een opleiding heeft in het bij de aanvraag betrokken opleidingsdomein waarvan de kwaliteit van het onderwijsproces en/of opleiding en/of examinering en/of kwaliteitsborging onvoldoende is.	3x
12	De aangeleverde informatie bij de aanvraag is onvolledig.	
13	De - eventueel samen met bedrijf/bedrijven en het ontwikkelteam van SBB - uitgewerkte cross-over kwalificatie voldoet niet aan het model en toetsingskader.	

Bron: DUO voor redenen van afwijzing. Bron voor mogelijke afwijzingsgronden zijn afgeleid van Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 2016, 287. *"Besluit van 8 juli 2016, houdende bepalingen voor een experiment met cross-over kwalificaties in het middelbaar beroepsonderwijs (Besluit experiment cross-over kwalificaties)".*

Goedkeuringen

Van de 66 aanvragen in de eerste drie aanvraagrondes zijn er 52 goedgekeurd om te starten. Overzicht 2.2 toont ze: het gaat om 12 aanvragen geldig vanaf schooljaar 2017/18, 12 aanvragen geldig vanaf schooljaar 2018/19 en 28 aanvragen geldig vanaf schooljaar 2019/20. Dat een cross-over kwalificatie mag starten vanaf een bepaald jaar wil niet zeggen dat deze ook in dat jaar start. Circa één op de vijf cross-overs uit de derde aanvraagronde start niet direct met de opleiding.

Reden is meestal dat het niet op tijd gelukt is om het curriculum vorm te geven dan wel om studenten te werven. De opleiding start bij hen een jaar later.

Overzicht 2.2 – Cross-over kwalificaties per mbo-instelling (aanvraagrondes 1 t/m 3)

Crebo	Cross-over kwalificatie	Niveau	Geldig vanaf 2017/18	Geldig vanaf 2018/19	Geldig vanaf 2019/20
26000	Allround coördinator-instructeur buitensport	4	Lentiz Onderwijsgroep (bol)		Helicon Opleidingen (bol)
26001	Technicus hout en restauratie	3	ROC van Twente (bol)		ROC Graafschap College (bol) ROC Friese Poort (bol)
26002	Zorgtechnicus	4	Arcus College (bol) ROC Gilde Opleidingen (bol)	MBO Utrecht (bol)	
26003	Food professional	3	ROC de Leijgraaf (bol/bbl)	Deltion College (bol/bbl)	Helicon Opleidingen (bol) ROC Tilburg (bbl)
26004	Food specialist	4	ROC de Leijgraaf (bol/bbl)	Deltion College (bol/bbl)	ROC Tilburg (bbl)
26005	Middenkaderfunctionaris smart building	4	ROC Graafschap College (bol)		ROC de Leijgraaf (bol/bbl)
26006	Middenkaderfunctionaris smart industry	4	ROC Graafschap College (bol)		ROC Friese Poort (bol) ROC van Flevoland (bol)
26007	Servicemedewerker	2	ROC Midden Nederland (bol)	Noorderpoort (bol/bbl)	ROC Graafschap College (bol) MboRijnland (bol/bbl) ROC Friese Poort (bol) ROC Kop van NH (bol) Horizon College (bol)
26008	Leidinggevende international hospitality	4	ROC van Amsterdam (bol)	ROC Gilde Opleidingen (bol)	
26009	Adviseur duurzame leefomgeving	4	Helicon Opleidingen (bol)		
26010	E-commerce manager	4	Deltion College (bol/bbl)		ROC Rijn IJssel (bol/bbl) ROC Kop van NH (bol) ROC Friese Poort (bol/bbl)
26011	Vitaliteitsbegeleider in zorg en welzijn	3		ROC Mondriaan (bol/bbl) ROC van Amsterdam (bol/bbl)	ROC van Flevoland (bol/bbl) Summa College (bol)
26012	Allround hospitality medewerker	3		ROC Gilde Opleidingen (bol)	ROC van Amsterdam (bol/bbl)
26013	AV-mediatechnoloog	4		ROC van Amsterdam (bol)	
26014	Eventproducer	4		ROC van Amsterdam (bol)	
26015	Voorman jachtbouw	4		ROC Friese Poort (bbl)	
26016	Vakexpert industrieel produceren van levensmiddelen	4		Nordwin College (bol/bbl)	
26017	Keukenmonteur	2			Hoornbeeck College (bbl)
26018	Persoonlijke begeleider zorgboerderij	4			Helicon Opleidingen (bol)
26019	Business support	3			ROC Midden Nederland (bol) ROC van Amsterdam (bol) ROC van Twente (bol/bbl)
26020	Creatief technoloog	4			ROC Nijmegen e.o. (bol)
26021	Beautyprofessional in de zorg	3			ROC van Flevoland (bol/bbl) Summa College (bol/bbl)

Bron: DUO en SBB

Met de derde aanvraagronde neemt het aantal toegekende cross-overs als volgt toe:

- aantal combinaties mbo-instelling/cross-over kwalificatie: van 24 naar 52;
- aantal cross-over kwalificaties: van 17 naar 22;
- aantal mbo-instellingen: van 15 naar 24.

Het aantal combinaties en het aantal deelnemende mbo-instellingen is fors gestegen. Steeds meer instellingen omarmen de cross-overs en er wordt gretig gebruikgemaakt van de mogelijkheid een verkorte aanvraag te doen voor een reeds ontwikkelde cross-over. In de derde aanvraagronde zijn er relatief weinig nieuwe cross-overs bijgekomen.
Ook is duidelijk dat sommige instellingen al veel aanvragen hebben gedaan. Helicon, Graafschap College, ROC Friese Poort en ROC van Amsterdam hebben vier of meer cross-overs in hun opleidingenportfolio. Sterker nog, een vooruitblik naar de vierde aanvraagronde leert dat ROC van Amsterdam al aan het – voor het experiment gestelde – maximum van tien cross-overs zit (als de nieuwe aanvragen allemaal worden goedgekeurd).

Motieven voor deelname experiment cross-over kwalificaties

In de rapportage van de beginmeting 2019 is reeds geconstateerd dat er een grote belangstelling van mbo-instellingen voor het ontwikkelen van cross-over kwalificaties is, en dat het aantal aanvragen ten behoeve van start in schooljaar 2019/20 sterk toeneemt. Het voorgaande overzicht laat deze groei zien. De meest relevante reden voor deze grote en toenemende belangstelling is de *vraag op de arbeidsmarkt*. De ontwikkelingen en veranderingen in bepaalde beroepen of het ontstaan van nieuwe cross-sectorale beroepen vragen om nieuwe of sterk aangepaste opleidingen. De opzet van het experiment cross-over kwalificatie (met de aangepaste procedure voor de totstandkoming van een kwalificatie) slaat daarbij aan bij mbo-instellingen en het experiment wordt gezien als *een geschikte tool om responsief te kunnen zijn* op vragen van en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Enerzijds omdat mbo-instellingen de ontwikkeling en samenstelling van de kwalificatie in eigen hand hebben en anderzijds omdat een cross-over kwalificatie relatief snel (t.o.v. reguliere kwalificatie) ontwikkeld kan worden, zeker in het geval van een verkorte procedure als een andere mbo-instelling een bepaalde cross-over kwalificatie reeds heeft ontwikkeld. In specifieke gevallen blijken ook andere overwegingen een rol te spelen die de grote belangstelling in het experiment verklaren. Zoals om *ongewenste veranderingen in het betreffende kwalificatiedossier als gevolg van de HKS te kunnen corrigeren*, of om een slag te slaan ter verbetering van de *kostenefficiency, kwaliteit en continuïteit (‘doelmatigheid in enge zin’)* van – in dit geval niveau 2 – opleidingen.

Uit de bevraging van mbo-instellingen uit de derde aanvraagronde komt wederom de vraag vanuit bedrijven en een veranderd beroep als belangrijkste reden naar voren om een cross-over te gaan ontwikkelen. Het inhoudelijk beter aansluiten bij de veranderingen en ontwikkelingen van het beroepenveld is dan ook voor de projectleider van bijna elke cross-over het beoogde doel. Voor de niveau 2 opleiding Servicemedewerker wordt dit doel ook genoemd, en wordt aanvullend gewezen op het voordeel voor de vele instromende studenten die bij aanvang geen goed beroepsbeeld voor ogen hebben. Zij stromen breed in, kunnen meerdere beroepsdomeinen ervaren en later een betere keuze maken.

Tevens wordt de cross-over soms benut als een potentiële oplossing voor bedrijven om meer personeel te werven. Het idee is dat dat een interessante cross-over meer studenten aantrekt.

Het grote aantal aanvragen voor deelname aan het experiment cross-overs is aanvullend voor een deel te verklaren doordat het enthousiasme van mbo-instellingen die in de eerste twee aanvraagrondes een cross-over hebben ontwikkeld, aanstekelijk werkt op andere instellingen. Nieuwe aanvragen betreffen vooral verkorte aanvragen. Het aantal cross-overs zal om die reden nog sterk stijgen. In de vierde aanvraagronde zijn reeds 47 aanvragen goedgekeurd en zijn er nog 12 in ontwikkeling.

2.2 Aantal deelnemende studenten

Het aantal studenten in cross-over kwalificaties stijgt logischerwijs in de eerste jaren, door het toenemende aantal cohorten per cross-over en door een sterk toenemend aantal cross-overs. Overzicht 2.3 toont dat er in 2019/20 twee keer zoveel studenten een cross-over opleiding volgen ten opzichte van een jaar eerder. Het aantal studenten zal de komende jaren flink blijven toenemen, mede omdat ook de vierde ronde veel nieuwe aanvragen zijn gedaan.

Overzicht 2.3 – Aantal studenten in de cross-over kwalificatie

Cre-bo	Cross-over kwalificatie	Niveau	BRIN	Mbo-instelling	2017/18	2018/19	2019/20 (vrlpg)
26000	Allround coördinator-instructeur buitensport	4	14YD	Lentiz	12	34	43
			26CC	Helicon			32
26001	Technicus hout en restauratie	3	27YU	ROC van Twente	22	48	49
26002	Zorgtechnicus	4	25LT	Gilde Opleidingen	33	44	47
			25PL	VISTA College			42
			25PU	VISTA College	10	34	
26003	Food professional	3	25LZ	ROC Tilburg			7
			28DE	ROC de Leijgraaf		2	4
26004	Food specialist	4	28DE	ROC de Leijgraaf	22	30	49
26005	Middenkaderfunctionaris smart building	4	24ZZ	Graafschap College	55	100	129
			28DE	ROC de Leijgraaf			29
26006	Middenkaderfunctionaris smart industry	4	08PG	ROC Friese Poort			6
			24ZZ	Graafschap College	45	87	126
			25LR	ROC van Flevoland			17
26007	Servicemedewerker	2	04EU	ROC Kop v N-Holland			14
			08PG	ROC Friese Poort			89
			24ZZ	Graafschap College			29
			25LH	ROC Midden NL	346	433	422
			25LN	mboRijnland			552
			25LW	Noorderpoort		444	809
			25PT	ROC Horizon College			53
26008	Leidinggevende international hospitality	4	25PZ	ROC van Amsterdam		20	28
26009	Adviseur duurzame leefomgeving	4	26CC	Helicon		168	189
26010	E-commerce Manager	4	04EU	ROC Kop v N-Holland			17
			08PG	ROC Friese Poort			60
			25LF	Rijn IJssel			35
			25PJ	Deltion College		8	75
26011	Vitaliteitsbegeleider in zorg en welzijn	3	25MB	Summa College			11
			27GZ	ROC Mondriaan			10
26012	Allround Hospitality Medewerker	3	25LT	Gilde Opleidingen			24
26013	AV-mediatechnoloog	4	25PZ	ROC van Amsterdam		31	66
26014	Eventproducer	4	25PZ	ROC van Amsterdam		138	195
26016	Vakexpert industrieel produceren van levensmiddelen	4	12VI	Nordwin College			1
26017	Keukenmonteur	2	09MR	Hoornbeeck College			10
26018	Persoonlijk begeleider zorgboerderij	4	26CC	Helicon			20
26019	Business support	3	25PZ	ROC van Amsterdam			18
			27YU	ROC van Twente			18
26020	Creatief technoloog	4	25PN	ROC Nijmegen			22
Totaal					**545**	**1621**	**3347**

Bron: DUO BRONMBO, bewerking KBA Nijmegen / ResearchNed.

Duidelijk is ook dat het merendeel van de 3.347 studenten in cross-overs in 2019/20 de cross-over Servicemedewerker (niveau 2) volgt, namelijk 1.968 studenten of bijna zestig procent. Zoals de vorige keer gerapporteerd, wordt dit hoge aantal studenten verklaard doordat diverse opleidingen van niveau 2 zijn samengevoegd tot de cross-over Servicemedewerker.

De cross-over Servicemedewerker is een interessante casus, omdat de in theorie extra kwalificatie ook een vervanging van bestaande opleidingen in de praktijk kan betekenen. Uit de eerste aanvraag is op te maken dat de cross-over is opgebouwd uit kwalificatiedelen van acht verschillende kwalificaties, namelijk de Helpende zorg en welzijn (25498), Facilitair medewerker (25499), Medewerker sport en recreatie (25500), Medewerker ICT (25192), Verkoper (25167, 25503), Medewerker (financiële) administratie (25149), Medewerker secretariaat en receptie (25150) en Logistiek medewerker (25371). In het volgende overzicht is de ontwikkeling in het aantal studenten in de cross-over Servicemedewerker afgezet tegen (het totaal van) het aantal studenten in deze verwante kwalificaties. Omdat de kwalificatie Gastheer/-vrouw door vier van de zeven instellingen als terugvaloptie is genoemd, is deze verwante kwalificatie ook bij het totaal van verwante kwalificaties opgenomen. Zoals het overzicht duidelijk maakt, zijn zowel oude als nieuwe crebo's en ook dossiercrebo's meegenomen om het aantal studenten te bepalen.
Zichtbaar is dat de toename van het aantal studenten in de cross-over Servicemedewerker opgaat met een gelijktijdige afname van het aantal studenten in verwante opleidingen van de zeven betreffende roc's. De afname is niet bij elke verwante opleiding waarneembaar, namelijk niet bij de kwalificaties Helpende zorg en welzijn en Logistiek medewerker. Waarschijnlijk is de vraag van bedrijven voor afgestudeerden van deze kwalificaties zo groot, dan roc's ervoor kiezen de opleidingen ook separaat naast de cross-over aan te bieden. Overall is duidelijk dat de toename van studenten in de cross-over Servicemedewerker en de afname van studenten in verwante opleidingen verband houden met elkaar. Enerzijds is dat bekend uit de casestudy bij één van de betreffende roc's, anderzijds is het aannemelijk op basis van overzicht 2.4 (want de optelsom houdt grofweg gelijke tred met het aantal studenten in de verwante opleidingen bij de andere roc's).

Overzicht 2.4 – Aantal studenten in cross-over Servicemedewerker en gerelateerde opleidingen

Crebo	Kwalificatie	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20 (vrlpg)
26007	*Servicemedewerker bij betreffende instellingen**	*-*	*-*	*346*	*877*	*1968*
	Totaal verwante opleidingen bij betreffende instellingen (zie onder voor uitsplitsing per verwante opleiding)	*6731*	*6656*	*6681*	*6115*	*5138*
	Optelsom	*6731*	*6656*	*7027*	*6992*	*7106*
	Referentie: totaal verwante opleidingen in totale mbo	*34859*	*35516*	*36930*	*36657*	*36365*
23189	Dienstverlening (kwalificatiedossier)		233	293	143	165
25500	Medewerker sport en recreatie		271	413	338	311
22189 25498 92640	Helpende Zorg & Welzijn Helpende Zorg en Welzijn Helpende Zorg & Welzijn	2856	2304	2294	2440	2284
22183 25499 95751	Facilitaire dienstverlener Medewerker facilitaire dienstverlening Facilitair medewerker	175	241	410	357	207
23068 25149 25150 22156 90471 90472 90473	Ondersteunende administratieve beroepen Medewerker (financiële) administratie Medewerker secretariaat en receptie Administratief medewerker Administratief medewerker (Bedrijfsadministratief medewerker) Administratief medewerker (Secretarieel medewerker) Administratief medewerker (Telefonist/receptionist)	968	956	771	584	325
22142 23080 25167 25503 93751	Verkoper Verkoop Verkoper Verkoper Verkoper (Verkoper detailhandel)	1531	1468	1297	1153	818
22094 23090 25192 95060	ICT-medewerker ICT support Medewerker ICT ICT-medewerker (Medewerker ICT)	363	363	296	266	225
22140 25371 90252 90255	Logistiek medewerker Logistiek medewerker Logistiek medewerker (Logistiek medewerker) Logistiek medewerker (Logistiek medewerker)	392	391	528	489	480
23081 25168 94140	Bediening Gastheer/-vrouw Medewerker bediening/café-bar (Gastheer/-vrouw)	446	429	379	345	323

Bron: DUO BRONMBO, bewerking KBA Nijmegen / ResearchNed.

* Het betreft hier de 7 roc's die de cross-over Servicemedewerker in 2019/20 aanbieden: ROC Kop v N-Holland, ROC Friese Poort, Graafschap College, ROC Midden NL, mboRijnland, Noorderpoort en ROC Horizon College.

Hoofdstuk 3

Procedure en implementatie

3.1 Aanvraagprocedure en beoordelingsproces

De werkwijze in de aanvraagprocedure en van het beoordelingsproces staat in bijlage 2 vermeld. In de vorige meting is het oordeel over de aanvraagprocedure en het beoordelingsproces van de betrokken projectleiders en opleidingsmanagers bij aanvragen in de eerste twee rondes uiteengezet. De snelheid waarmee via de gehanteerde procedure een kwalificatie tot stand komt en de inhoudelijke samenwerking met SBB worden door hen positief ervaren. Het beoordelingsproces ging in de eerste aanvraagronde nog niet vlekkeloos, maar verliep beter in de tweede aanvraagronde (mede doordat het proces is versneld nadat de marginale toetsing van de aanvragen door DUO in plaats van de Inspectie wordt uitgevoerd). Onderstaande bevindingen hebben betrekking op de oordelen van projectleiders en opleidingsmanagers die zijn betrokken bij de aanvragen in de derde ronde.

De aanvraagprocedure en het beoordelingsproces in de praktijk: ervaringen en oordelen

Hoe eerder een aanvraag wordt ingediend, des te eerder de einduitslag van de toets bekend is en de betreffende school met het inrichten van de opleiding en het werven van studenten aan de slag kan. Hoewel diverse instellingen hun aanvraag ruim op tijd indienen, worden de meeste aanvragen in de derde aanvraagronde vlak voor de deadline van 15 september 2018 ingediend. Doordat vooral sprake is van verkorte procedures in de derde aanvraagronde lukt het de betrokken instanties (met name SBB en DUO) om de uitslag van de eindtoets voor de meeste aanvragen ruim voor de deadline van 1 april 2019 toe te zenden. Een verkorte procedure is er voor een cross-over die al in een eerder stadium door een andere mbo-instelling is ontwikkeld. Stap 5 van de procedure (ontwikkeling kwalificatie) vervalt hiermee en het ligt voor de hand dat SBB de stappen 4 en 6 (ingangstoets en eindtoets) bij een verkorte procedure sneller kan uitvoeren. Het beoordelingsproces wordt door circa driekwart van de betrokkenen van mbo-instellingen als goed of ‘zoals verwacht’ ervaren. Een kwart heeft minder goede ervaringen en vindt dat het proces sneller mag. In een enkel geval ging het mis bij het in behandeling nemen van de aanvraag bij DUO. In andere gevallen wordt – net als bij de vorige meting – aangehaald dat de tekst voor de in ontwikkeling zijnde kwalificatie door te veel personen/afdelingen van SBB wordt beoordeeld. Een ander knelpunt dat wordt ervaren is dat het moment van de beschikking uiterlijk 1 april gelijk ligt met de aanmelddatum voor studenten, wat de werving van studenten bemoeilijkt omdat bij late bekendmaking geen duidelijkheid over het doorgaan van de opleiding kan worden verschaft.

Het is met name het beoordelingsproces van een nieuwe cross-over kwalificatie dat betrokkenen bij voorkeur nog meer versneld zien worden. Over de duidelijkheid van de het aanvraagformulier, bijbehorende handleiding en de gestelde voorwaarden (deze zijn allen makkelijk te vinden op de site van DUO) en over de inhoudelijke ondersteuning door SBB zijn de mbo-instellingen zeer te spreken, zo blijkt – net als uit de eerdere meting ook – uit deze meting.

Zo’n zeventig procent van de betrokkenen van mbo-instellingen beschouwt de omvang van de administratieve lasten van de procedure als redelijk, dertig procent vindt ze te hoog.

Het experiment is zo ontworpen dat cross-over kwalificaties alleen delen van bestaande kwalificaties mogen bevatten. Deze methodiek is efficiënt: een cross-over komt op deze wijze in vergelijking tot het ontwikkelen van een reguliere kwalificatie snel tot stand, zodat een instelling daadwerkelijk responsief kan zijn op actuele arbeidsmarktontwikkelingen. De betrokkenen van de mbo-instellingen beamen dit ook, hoewel een enkeling van mening is dat het nog sneller kan. Het nadeel is dat bestaande kerntaken/werkprocessen soms onvoldoende passen bij de actuele arbeidsmarktontwikkelingen en bij de (nieuwe) eisen van een (nieuw) beroep. Het resultaat is soms een compromis op inhoud. Desondanks sluit de cross-over volgens alle betrokken projectleiders/opleidingsmanagers (op één na) aan op het beoogde beroep.

Al met al zijn de betrokken projectleiders en opleidingsmanagers van mbo-instellingen blij met het experiment en vooral met de mogelijkheid om relatief snel een geheel nieuwe kwalificatie te bouwen. Het voordeel van de snelheid is groter dan het nadeel dat delen van bestaande kwalificaties inhoudelijk niet perfect passen. De snelheid maakt het experiment geliefd. De status van 'experiment' wordt als belangrijkste nadeel ervaren, omdat het voortbestaan van de ontwikkelde cross-over daardoor onduidelijk is. De betrokkenen stoppen veel tijd, moeite en energie in de ontwikkeling van een cross-over en willen dit niet verloren zien gaan.

3.2 Implementatie: van idee naar aanvraag en van papier naar praktijk

Implementatietraject

Het tot stand brengen van een cross-over kwalificatie omvat het traject voorafgaand aan de aanvraagprocedure (zoals ideevorming, overleg in de regio, opstellen samenwerkingsovereenkomsten met bedrijven) en het traject tijdens of na goedkeuring van de aanvraag (zoals ontwikkeling van les- en examenmateriaal en lesrooster, werving en accreditering van leerbedrijven, werving van studenten). Kenmerk van een experiment als deze is de intensieve samenwerking die tussen mbo-instellingen en bedrijven ontstaat, zeker in het voortraject. Dit is ook bij bijvoorbeeld het experiment gecombineerde leerweg bol-bbl zichtbaar. De verplichting om een samenwerkingsovereenkomst aan te moeten gaan en toe te voegen bij de aanvraag draagt hier in sterke mate aan bij. De samenwerking lijkt intensiever te zijn als de noodzaak op de arbeidsmarkt groot is en er duidelijk sprake is van een nieuw of veranderend beroep, en ook als sprake is van een goed georganiseerd bedrijfsleven. De samenwerking voorafgaand aan de aanvraag vindt plaats met een aantal bedrijven, die als voorlopers of trekkers worden geduid (soms in of met een bestaand samenwerkingsverband). Het bepalen en articuleren van de arbeidsmarktvraag ten behoeve van de aanvraag gebeurt in circa twee derde van de aanvragen in de derde ronde door mbo-instelling en bedrijven samen, in de overige gevallen door de bedrijven. Het initiatief voor deelname aan het experiment ligt doorgaans bij de mbo-instellingen, net als het doorlopen van de aanvraagprocedure. Bedrijven worden geconsulteerd wanneer dat nodig is, zoals bij het articuleren van de arbeidsmarktvraag. Bij de samenwerking in het voortraject zijn er niet of nauwelijks knelpunten met bedrijven.

Knelpunten zijn er wel na goedkeuring van de aanvraag, ondervindt de helft van de mbo-instellingen. En dan vooral bij het vinden van voldoende leerbedrijven en stages en het enthousiasmeren en betrekken van bedrijven die nog niet op de hoogte waren van de cross-over. Het beoogde cross-sectorale beroep blijkt dan (nog?) niet voor alle bedrijven evident, en sommige bedrijven

hebben moeite om het te plaatsen binnen het bestaande functiehuis. Het onvoldoende kunnen vinden van stages komt soms als een verrassing voor de mbo-instelling, in het geval leerbedrijven van verwante kwalificaties tegen de verwachting in geen accreditatie voor de cross-over krijgen.

Resultaten van implementatie

De samenwerking met bedrijven is in het voortraject intensief, mede door de verplichting van de samenwerkingsovereenkomst. Het positieve effect hiervan is dat de samenwerking tussen school en bedrijf in veel gevallen intensief blijft, ook bij de uitvoering van de opleiding. Deelname aan het experiment brengt enthousiasme en een nieuw elan teweeg, van beide kanten. Met onder andere bedrijfsexcursies en gastlessen door professionals uit bedrijven is volgens de helft van de betrokken projectleiders van cross-over opleidingen de samenwerking tussen school en bedrijf intensiever dan bij de verwante kwalificaties waaruit de cross-over is opgebouwd. Enerzijds met betrekking tot de inhoud van het curriculum. De inhoudelijke inbreng van bedrijven wordt bij een cross-over als noodzakelijk gezien, omdat het in veel gevallen juist om een nieuw beroep en dus nieuwe lesinhoud gaat. Anderzijds met betrekking tot vernieuwende onderwijsvormen. Er wordt veelvuldig gewerkt aan het ontwikkelen van digitale leervormen, hybride leeromgevingen en modulair onderwijs.

De cross-overs van de derde aanvraagronde zijn inhoudelijk qua curriculum voor een groot deel op orde, zo geven de betrokken projectleiders/opleidingsmanagers aan bij de bevraging eind 2019. Daar waar alleen een eerste deel van de opleiding staat, zal gaandeweg verder worden gebouwd.

Hoofdstuk 4

Conclusies

Het experiment cross-over kwalificaties heeft als doel om mbo-instellingen samen met bedrijven de mogelijkheid te geven om snel in te kunnen spelen op opkomende, cross-sectorale beroepen. Daartoe kunnen zij een cross-over kwalificatie ontwikkelen die bestaat uit delen van bestaande kwalificaties uit twee of meer opleidingsdomeinen. Het doel van de evaluatie is te onderzoeken of er behoefte is aan cross-over kwalificaties en of de daarvoor neergelegde procedure om deze tot stand te brengen, doelmatig is. Voor de evaluatie zijn twee hoofdvragen geformuleerd:

1. In welke mate is er behoefte aan cross-over kwalificaties op de arbeidsmarkt, bij studenten en bij onderwijsinstellingen?
2. Is de wijze waarop de cross-over kwalificaties tot stand komen doelmatig?

Het experiment wordt tot en met 2025 gemonitord en geëvalueerd. Jaarlijks wordt gerapporteerd, te weten in vier 'lichte' kwantitatief-beschrijvende voortgangsrapportages (2020, 2022, 2023, 2024) en drie 'zware' evaluatieve rapportages (beginmeting 2019, tussenmeting 2021 en eindmeting 2025). Hieronder volgen de belangrijkste bevindingen en conclusies van de voortgangsrapportage 2020.

1. In de eerste drie aanvraagrondes zijn in totaal 52 aanvragen goedgekeurd, waarvan 28 in de derde aanvraagronde. Een vooruitblik naar de vierde aanvraagronde leert dat er 47 aanvragen goedgekeurd zijn (stand van zaken medio maart 2020).
   De toename heeft onder meer te maken met de mogelijkheid om een verkorte procedure in te gaan voor cross-overs die reeds zijn ontwikkeld. De nieuwe aanvragen in de derde ronde betreffen vooral verkorte aanvraagprocedures.

2. Met de derde aanvraagronde neemt het aantal toegekende cross-overs als volgt toe:
   - aantal combinaties mbo-instelling/cross-over kwalificatie: van 24 naar 52;
   - aantal cross-over kwalificaties: van 17 naar 22;
   - aantal mbo-instellingen: van 15 naar 24.

   Er zijn een beperkt aantal nieuwe cross-overs kwalificaties ontwikkeld in de derde ronde. De meeste aanvragen hebben betrekken op reeds ontwikkelde cross-over kwalificaties.
   Steeds meer instellingen ontdekken de cross-overs. Ook bij reeds deelnemende instellingen ontdekken steeds meer domeinen/sectoren de cross-overs. Helicon, Graafschap College, ROC Friese Poort en ROC van Amsterdam hebben tot en met de derde aanvraagronde reeds vier of meer cross-overs in hun opleidingenportfolio. Een eerste roc (ROC van Amsterdam) zal na de vierde aanvraagronde al aan het - voor het experiment gestelde - maximum van tien cross-overs komen te zitten.

3. Het primaire motief voor deelname aan het experiment is een veranderd of nieuw beroep en een concrete vraag vanuit bedrijven. Het aantrekken van meer studenten voor een tekortberoep met een interessante cross-over is soms een secundair motief.

4. Het aantal studenten in cross-over opleidingen stijgt logischerwijs, gezien de toename van het aantal cross-overs en de toename van het aantal cohorten studenten dat aan een cross-over begint. In 2019/20 volgen circa 3350 studenten een cross-over opleiding, twee keer zoveel als een jaar eerder. Circa zestig procent van hen volgt de cross-over Servicemedewerker op niveau 2, die in 2019/20 door zeven roc's wordt aangeboden. De Servicemedewerker is een cross-over dat uit delen van acht verschillende kwalificaties bestaat. Uit DUO-cijfers blijkt de instroom in de cross-over bij diezelfde zeven mbo-instellingen evenredig opgaat en verband houdt met de daling van de instroom in de acht verwante kwalificaties. De cross-over Servicemedewerker wordt potentieel gezien als een vervanger van (sommige van) deze verwante opleidingen, mede gezien het slechte arbeidsmarktperspectief van (sommige van) deze verwante opleidingen.

5. Het experiment cross-over kwalificaties valt in de smaak bij mbo-instellingen. Zij kunnen attent reageren op nieuwe ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en een geheel nieuwe kwalificatie kan relatief snel gebouwd worden. De voorwaarde dat een cross-over uit delen van bestaande kwalificaties moet bestaan, draagt in belangrijke mate bij aan deze snelheid. Dat de ontwikkelde kwalificatie door deze voorwaarde niet voor de volle honderd procent past bij de inhoud van het cross-sectorale beroep wordt – gezien het belang van snelheid – voor lief genomen.

6. De aanvraagprocedure in het algemeen en in het bijzonder de inhoudelijke ondersteuning door SBB, de mogelijkheid van een verkorte procedure en de duidelijkheid van het aanvraagformulier, bijbehorende handleiding en gestelde voorwaarden worden gewaardeerd.

7. Het beoordelingsproces ging in de eerste aanvraagronde nog niet vlekkeloos, maar verliep al beter in de tweede aanvraagronde. In de derde aanvraagronde lopen de meeste aspecten van het beoordelingsproces soepel. Een enkele keer gaat er iets mis, maar het overgrote deel van de betrokken mbo-instellingen is tevreden over het beoordelingsproces en ervaart de administratieve lasten als redelijk.
   Het zo vroeg mogelijk willen weten van de uitslag van de eindtoets van een aanvraag is belangrijk om tijd over te houden voor de ontwikkeling van het curriculum en voor de werving van leerbedrijven/stageplekken en van studenten. De deadline voor de besluitvorming van de aanvragen ligt op 1 april, op dezelfde datum als die waarop studenten zich dienen aan te melden voor een opleiding. Mbo-instellingen zijn er dan ook bij gebaat om ruimschoots voor 1 april te weten waar ze aan toe zijn. Gegeven deze context ontstaat er weleens irritatie als het schrijven van de kwalificatie vertraging oploopt doordat geschreven teksten langs vele schijven binnen SBB gaan en door meerdere personen en afdelingen becommentarieerd worden. Om vertraging voor te zijn kunnen mbo-instellingen zelf het proces versnellen door een aanvraag eerder en ruimschoots voor de deadline van 15 september in te dienen.

8. Mbo-instellingen en bedrijven werken intensief samen met elkaar om een cross-over kwalificatie te ontwikkelen. De verplichte samenwerkingsovereenkomst als onderdeel van de aanvraag draagt hier aan bij. Een mooie bijvangst hiervan is dat de samenwerking intensief blijft, zoals bij de uitvoering van de opleiding door middel van bijvoorbeeld bedrijfsexcursies en gastlessen. Het ontwikkelen van een nieuwe opleiding doet een frisse wind waaien en leidt niet zelden tot intensievere samenwerking dan bij verwante opleidingen en tot het ontwikkelen van vernieuwingen als digitale leervormen, hybride leeromgevingen en modulair onderwijs.
   Ondanks grotendeels positieve signalen worden ook knelpunten ervaren, vooral *na* goedkeuring van de aanvraag. Het blijkt meer dan eens een uitdaging om voldoende leerbedrijven en

stages te vinden en bedrijven – die nog niet op de hoogte zijn van de cross-over – te informeren, enthousiasmeren en betrekken bij een nieuwe opleiding. Dus hoewel diverse bedrijven zeer enthousiast zijn over een bepaalde cross-over kwalificatie, zien niet alle bedrijven de meerwaarde ervan in. Voor een deel is dit waarschijnlijk inherent aan het optuigen van iets nieuws.

9. Zowel mbo-instellingen als bedrijven stoppen veel tijd, moeite en energie in de ontwikkeling van een nieuwe opleiding. De status van 'experiment' houdt echter per definitie in dat het voortbestaan van de ontwikkelde cross-over kwalificaties onduidelijk is. In het besluit van het experiment is vermeld dat de minister van OCW in 2021 beslist *"of het wenselijk is om cross-over kwalificaties structureel mogelijk te maken en ook of, naast de reguliere, thans bestaande route om tot een kwalificatie te komen, een versnelde route wenselijk is, naar het voorbeeld van de totstandkoming van cross-over kwalificaties".* De betrokkenen zien uit naar de besluitvorming.

Bijlage 1 – Beoordelingscriteria cross-over kwalificatie bij ingangstoets

Vereisten cross-over kwalificatie

a. De cross-over kwalificatie is opgebouwd uit delen van bestaande kwalificaties uit twee of meer opleidingsdomeinen.
b. De cross-over kwalificatie bevat het geheel van bekwaamheden die een gediplomeerde van de daarop gebaseerde experimentele opleiding kwalificeren voor het functioneren in een beroep of een groep van samenhangende beroepen. De cross-over kwalificatie kent inhoudelijke samenhang.
c. De cross-over kwalificatie is niet noodzakelijk indien voor een beroep een opleiding kan worden vormgegeven op basis van een bestaande kwalificatie of cross-over kwalificatie, al dan niet in combinatie met keuzedelen.
d. De cross-over kwalificatie heeft arbeidsmarktrelevantie.

Vereisten experimentele opleiding

e. De experimentele opleiding is een opleiding als bedoeld in artikel 7.2.2, eerste lid, onder b tot en met d, van de wet, die wordt aangeboden in de beroepsopleidende leerweg of de beroepsbegeleidende leerweg.
f. De experimentele opleiding is niet tegelijkertijd betrokken bij een experiment in de zin van het Besluit experimenten doorlopende leerlijnen vmbo-mbo 2014–2022 of het Besluit experiment beroepsopleiding gecombineerde leerwegen bol-bbl.
g. De keuzedelen die bij een experimentele opleiding worden aangeboden, vallen niet samen met een of meer onderdelen van de cross-over kwalificatie.

Overige vereisten

h. De instelling heeft een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met een of meer bedrijven.
i. Een instelling neemt met maximaal 10 experimentele opleidingen deel aan het experiment.
j. De instelling voorziet in een terugvaloptie, waardoor studenten tussentijds kunnen uitstromen naar een andere verwante opleiding.
k. Aan de instelling die de aanvraag indient, mag binnen een bij de aanvraag betrokken opleidingsdomein niet een waarschuwing zijn gegeven als bedoeld in artikel 6.1.5, 6.1.5b, tweede lid, en 6.2.3.b, tweede lid, van de wet of een besluit zijn genomen als bedoeld in de artikelen 6.1.4 en 6.1.5b, eerste lid, 6.2.2 en 6.2.3b, eerste lid, van de wet.

Te verstrekken informatie in de aanvraag

l. De aanvraag bevat de volgende informatie:
   - een beschrijving van de cross-over kwalificatie, waarbij wordt vermeld:
     - 1°. de naam van de cross-over kwalificatie en de daaruit voortvloeiende naam van de opleiding;
     - 2°. op welke opleidingsdomeinen de cross-over kwalificatie betrekking heeft;
     - 3°. uit welke bestaande kwalificaties en daarbinnen uit welke delen de cross-over kwalificatie wordt samengesteld;

    - 4°. op welke leerweg of leerwegen de cross-over kwalificatie is gericht;
    - 5°. op welke soort opleiding de cross-over kwalificatie is gericht;
    - 6°. op welk beroep of groep van beroepen de cross-over kwalificatie is gericht;
- welke keuzedelen bij de cross-over kwalificatie behoren;
- een toelichting op de arbeidsmarktrelevantie van het beroep waarop de cross-over kwalificatie is gericht;
- een samenwerkingsovereenkomst met één of meer bedrijven, waaruit blijkt dat in de regio behoefte is aan de cross-over kwalificatie;
- de terugvalopties voor de deelnemer die voortijdig uitstroomt uit de experimentele opleiding;
- een inschatting van het aantal cohorten en het aantal studenten dat de instelling verwacht in te schrijven per cohort.

Bron: Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 2016, 287. *"Besluit van 8 juli 2016, houdende bepalingen voor een experiment met cross-over kwalificaties in het middelbaar beroepsonderwijs (Besluit experiment cross-over kwalificaties)"*

Bijlage 2 – Werkwijze aanvraagprocedure en beoordelingsproces

Met het experiment cross-over kwalificaties is een tweede route voor de totstandkoming van kwalificaties ontstaan. Een belangrijk verschil met de reguliere route is dat in deze tweede route de landelijke Sectorkamers binnen SBB niet betrokken zijn. Het zijn de mbo-instellingen zelf die – in samenwerking met het (regionale) bedrijfsleven – de kwalificatie samenstellen. Daardoor kan de procedure voor de totstandkoming van kwalificaties sneller doorlopen worden. Hoewel de landelijke Sectorkamers van SBB niet betrokken zijn in de experimentele route, is de Toetsingskamer SBB dat – net als bij de reguliere route – wel. De Toetsingskamer SBB toetst de kwaliteit van de kwalificatie. Daarnaast assisteert de afdeling Kwalificeren & Examineren van SBB de mbo-instelling bij het samenstellen en opstellen van de cross-over kwalificatie.

Overzicht B2.1 toont het beoordelingsproces van cross-over kwalificaties. Dat proces start bij het indienen van een aanvraag door de mbo-instelling bij DUO voor het tot stand komen en aanbieden van een cross-over kwalificatie (stap 1). Jaarlijks kunnen nieuwe aanvragen worden ingediend. De deadline voor iedere jaarlijkse ronde ligt op 15 september in het jaar voorafgaand dat men wil starten met de opleiding. Ofwel, bij een beoogde start in schooljaar 2018/19, dient de aanvraag uiterlijk 15 september 2017 bij DUO binnen zijn. Het experiment cross-over kwalificaties duurt tot en met 31 juli 2025, waarbij voor vierjarige opleidingen tot uiterlijk 15 september 2020 een aanvraag kan worden ingediend (start in schooljaar 2021/22), voor driejarige opleidingen tot uiterlijk 15 september 2021 (start in schooljaar 2022/23) en voor tweejarige opleidingen tot uiterlijk 15 september 2022 (start in schooljaar 2023/24).

DUO toetst of de aanvraag compleet is en alle benodigde informatie bevat (stap 2). De indienende mbo-instelling krijgt een ontvangstbevestiging en DUO stuurt de aanvraag door naar de Inspectie.

De Inspectie toetst vervolgens de kwaliteit van de opleidingsdomeinen die onderwerp van de cross-over kwalificatie zijn (stap 3). Het betreft allereerst een *marginale toetsing* op basis van de toezichtshistorie (in het kader van de reguliere beoordeling van kwaliteit opleidingen in het mbo). De centrale vraag in dezen is of de toezichtshistorie geen risico laat zien bij één of meerdere betrokken opleidingsdomeinen uit de aanvraag. Niet alleen de betreffende kwalificaties, maar de betreffende opleidingsdomeinen worden dus getoetst. Als bijvoorbeeld ROC van Flevoland een cross-over kwalificatie wil ontwikkelen die is opgebouwd uit delen van de kwalificaties MBO-Verpleegkundige en Technicus elektrotechnische systemen, dan moet de kwaliteit van alle opleidingen in de opleidingsdomeinen Zorg en welzijn en Techniek en procesindustrie op orde zijn. Het gehele opleidingsdomein wordt getoetst, omdat niet elke kwalificatie door de Inspectie wordt onderzocht in de reguliere kwaliteitsbeoordeling. Indien in de marginale toetsing een risico bij de opleidingsdomeinen die onderwerp van de cross-over kwalificatie zijn geconstateerd is, volgt een *integrale toetsing*. Daartoe worden openbare toetsrapporten verzameld en bestudeerd.

Aanvankelijk werd ook gecontroleerd of er recente klachten/signalen over de indienende mbo-instelling bekend zijn. Deze eis bleek echter niet juridisch gegrond en is komen te vervallen.

Na voltooiing van de marginale (en eventueel integrale) toetsing stuurt de Inspectie haar oordeel naar DUO. DUO stuurt de aanvraag vervolgens door naar SBB ten behoeve van de ingangstoets en bevestigt deze stap naar de indienende mbo-instelling.

Wijziging partij die marginale toetsing uitvoert (stap 3)
Na het eerste jaar van het experiment voert DUO in plaats van de Inspectie de marginale toetsing uit. DUO controleert op basis van openbare rapporten of er sprake is van risico bij opleidingen in betreffende opleidingsdomeinen. Indien er geen opleidingen met risico zijn, dan wordt de Inspectie niet betrokken en gaat de aanvraag direct door naar SBB voor de ingangstoets (stap 4). Indien er wel sprake is van risico, dan gaat de aanvraag naar de Inspectie voor de integrale toetsing.

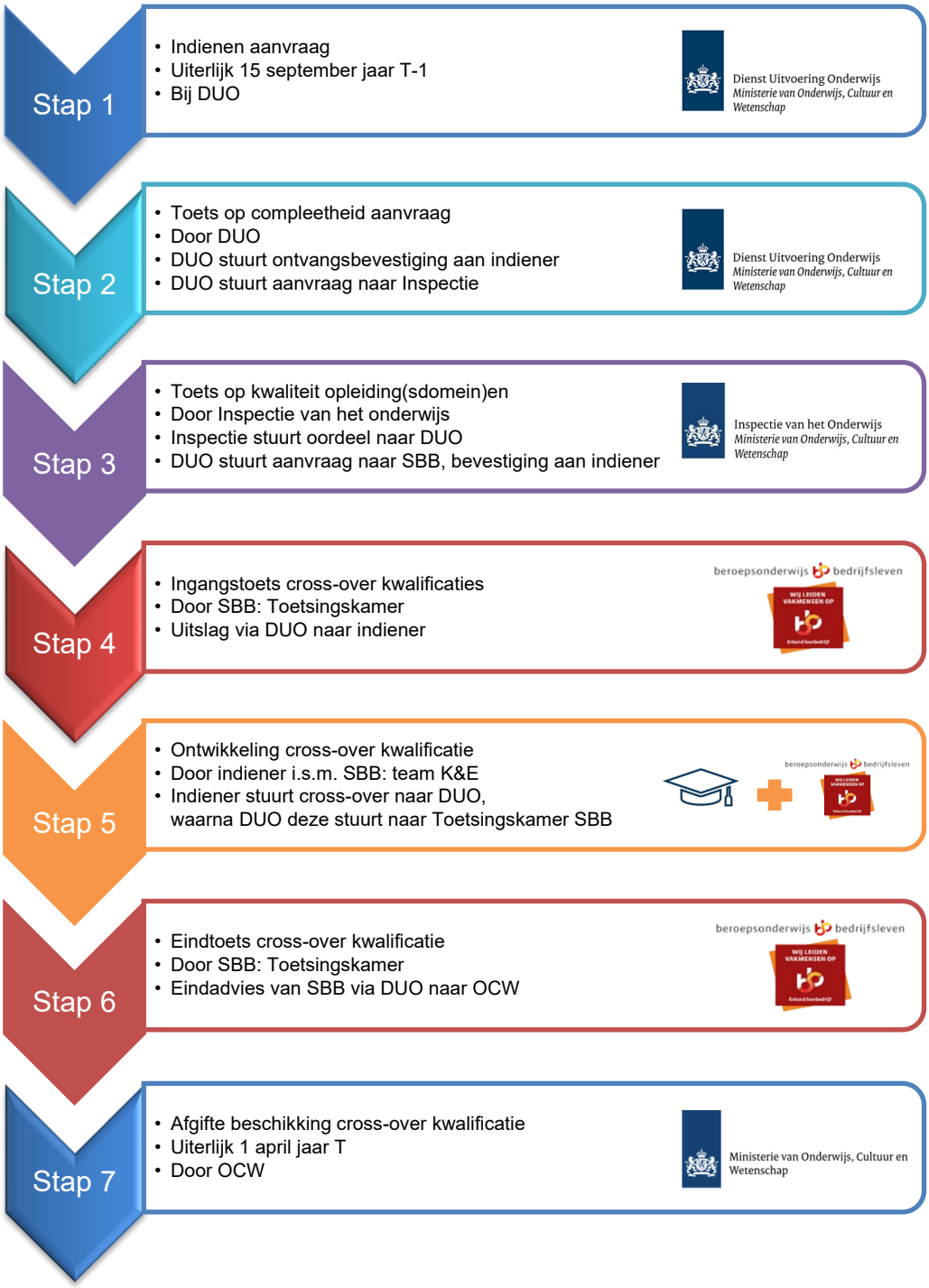
De Toetsingskamer SBB checkt in de ingangstoets (stap 4) diverse aspecten, onder meer of de beoogde cross-over kwalificatie iets toevoegt aan het bestaande opleidingsaanbod (arbeidsmarktrelevantie, de noodzakelijkheid van de cross-over kwalificatie en of deze is opgebouwd uit kwalificaties uit meerdere opleidingsdomeinen) en of er voldoende aan het belang van de student is gedacht (samenwerkingsovereenkomst met één of meer bedrijven, terugvaloptie waardoor studenten tussentijds kunnen uitstromen naar een andere verwante opleiding). In bijlage 1 zijn alle beoordelingscriteria ten behoeve van de ingangstoets opgenomen.
Na voltooiing van de ingangstoets wordt de uitslag naar DUO en via DUO naar de indienende mbo-instelling gestuurd.

Met de ontvangst van een positieve uitslag van de ingangstoets krijgt de mbo-instelling het formele verzoek om de cross-over kwalificatie – eventueel in samenwerking met het (regionale) bedrijfsleven – te ontwikkelen (stap 5). Vanaf dat moment heeft de mbo-instelling negen weken de tijd om de cross-over kwalificatie in te dienen ten behoeve van de eindtoets. Het staat de mbo-instelling overigens vrij om al eerder – bijvoorbeeld na indienen van de aanvraag – te starten met het ontwikkelen van de cross-over kwalificatie.
Indien de mbo-instelling dat wenst, wordt zij bij het ontwikkelen en opstellen van de cross-over kwalificatie geassisteerd door medewerkers van het team Kwalificeren & Examineren van SBB. Deze medewerkers weten precies hoe een kwalificatie opgebouwd moet worden. Ten behoeve van dit proces is een model cross-over kwalificatie vrijgegeven, die overigens niet of nauwelijks verschilt van een reguliere kwalificatie.

Wanneer de opgestelde cross-over kwalificatie door de mbo-instelling is ingediend, volgt de eindtoets (stap 6). De Toetsingskamer SBB kijkt of de beoogde cross-over kwalificatie voldoet aan het model en toetsingskader.

Het eindadvies van de Toetsingskamer SBB gaat via DUO naar het ministerie van OCW. De Minister geeft uiterlijk 1 april de beschikking af (stap 7), waarna de mbo-instelling – in het geval van goedkeuring – in het navolgende schooljaar mag starten met de cross-over kwalificatie.

Overzicht B2.1 – Stroomschema beoordelingsproces voor aangevraagde cross-over kwalificaties

ISBN 78-94-92743-33-6
NUR 840

KBA Nijmegen

© 2020 KBA Nijmegen